

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
28 серпня 2021 року,
протокол № 1.

Перша проректорка, голова методичної
ради університету, кандидатка наук з
державного управління, доцентка

_____ Ірина КОВТУН

м.п.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
з навчальної дисципліни
«ДЕМОГРАФІЯ»

для підготовки на першому освітньому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня бакалавр
із спеціальності 232 Соціальне забезпечення
галузі знань 23 Соціальна робота
за денною формою навчання

м. Хмельницький
2021

РОЗРОБНИК:

Доцентка кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування, кандидатка
економічних наук, доцентка
27 серпня 2021 року

_____ Ірина КРАВЕЦЬ

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування
27 серпня 2021 року, протокол № 1 .

Заступниця завідувача кафедри, кандидатка
економічних наук, доцентка, доцентка
кафедри
27 серпня_2021 року

_____ Наталія ЗАХАРКЕВИЧ

Декан юридичного факультету, кандидат
юридичних наук
27 серпня 2021 року

_____ Сергій КРУШИНСЬКИЙ

ЗМІСТ

		Стор.
1.	Структура вивчення навчальної дисципліни	4
1.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	4
1.2.	Лекції	5
1.3.	Семінарські заняття	6
1.4.	Самостійна робота студентів	15
1.5.	Індивідуальні завдання	21
1.6.	Підсумковий контроль	25
2.	Схема нарахування балів	27
3.	Рекомендовані джерела <i>(в розрізі тем дисципліни)</i>	29
4.	Інформаційні ресурси в Інтернеті	34

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин					
		Денна форма навчання					
		Усього	у тому числі				
Лекції	Сем. (прак).		Лабор.	Ін.зав.	СРС		
1.	Демографія як самостійна суспільна наука	9	2	2	-	-	5
2.	Джерела даних про населення і демографічні процеси	15	4	2	-	-	9
3	Загальні показники чисельності і структури населення та їх динаміки	15	4	4	-	-	7
4	Шлюбність і розлучуваність як демографічні процеси	15	4	4	-	-	7
5	Народжуваність і репродуктивна поведінка населення	15	4	4	-	-	7
6	Смертність, тривалість життя і поведінка самозбереження населення	15	4	4	-	-	7
7	Відтворення населення	9	2	2	-	-	5
8	Міграції населення: сутність, класифікація	9	2	2	-	-	5
9	Взаємозв'язок демографічного та соціально-економічного розвитку	9	2	2	-	-	5
10	Демографічна політика в епоху депопуляції	9	2	2	-	-	5
	Всього годин	120	30	28	-	-	62

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість годин
1.	Демографія як самостійна суспільна наука	2
1.1. 1.2. 1.3. 1.4. 1.5.	Об'єкт і предмет демографії. Населення як об'єкт вивчення демографії. Демографічні структури і процеси. Взаємозв'язок демографії з іншими науками. Демографія і соціологія: спільне та відмінність.	
2.	Джерела даних про населення і демографічні процеси.	2
2.1. 2.2. 2.3. 2.4. 2.5.	Джерела даних про населення. Сутність переписів населення. Вимоги до переписів населення. Необхідність перепису населення у повоєнний період. Поточний облік демографічних подій. Списки і реєстри населення. Спеціальні вибірккові обстеження населення.	
3.	Загальні показники чисельності і структури населення та їх динаміки	4
3.1. 3.2. 3.3. 3.4. 3.5.	Абсолютні показники чисельності населення. Відносні показники динаміки чисельності населення. Структури населення: сутність, види. Стать і статева структура населення. Співвідношення статей. Вік і вікова структура населення: поняття, класифікація. Типи старіння населення.	
4.	Шлюбність і розлучуваність як демографічні процеси	4
4.1. 4.2. 4.3. 4.4.	Шлюб як соціологічна і демографічна категорія. Шлюбно-сімейна структура населення. Поняття сім'ї та домогосподарства. Шлюбність як демографічний процес. Абсолютні та відносні показники шлюбності. Особливості реєстрації шлюбів в умовах воєнного стану. Розлучуваність як демографічний процес. Абсолютні та відносні показники розлучуваності. Чинники розлучуваності.	
5.	Народжуваність і репродуктивна поведінка населення	4
5.1. 5.2. 5.3. 5.4.	Демографічне поняття народжуваності. Народжуваність і плодючість. Абсолютні та відносні показники народжуваності. Динаміка народжуваності населення України у довоєнний період та в умовах воєнного стану. Репродуктивна поведінка населення: поняття та структура.	
6.	Смертність, тривалість життя і поведінка самозбереження населення	4
6.1. 6.2. 6.3. 6.4. 6.5. 6.6.	Демографічне поняття смертності. Ендогенні та екзогенні причини смерті. Показники рівня смертності. Абсолютні та відносні показники смертності. Смертність за причинами. Міжнародна класифікація хвороб, травм і причин смерті. Динаміка смертності населення України за причинами смерті у довоєнний період та в умовах воєнного стану. Очікувана тривалість життя та її регіональні особливості. Концепція епідеміологічного переходу. Поведінка самозбереження населення.	
7.	Відтворення населення та демографічний перехід	2

7.1.	Відтворення населення: поняття і сутність.	
7.2.	Гіпотеза Т. Мальтуса у загальній теорії відтворення населення.	
7.3.	Особливості відтворення населення через призму концепції демографічного переходу.	
7.4.	Історичні типи відтворення населення.	
7.5.	Загальні показники відтворення населення. Брутто-коефіцієнт відтворення населення. Нетто-коефіцієнт відтворення населення.	
8.	Міграції населення: сутність, класифікація, причини. Міграція населення в умовах війни.	2
8.1.	Міграції, їх сутність і класифікація. Класифікація міграцій:	
8.2.	Показники міграції. Абсолютні та відносні показники міграції.	
8.3.	Взаємовплив міграцій та відтворення населення.	
8.4.	Трудова міграція населення. Мобільність населення.	
8.5.	Динаміка міграційних процесів в Україні у довоєнний період та в умовах воєнного стану.	
9.	Взаємозв'язок демографічного та соціально-економічного розвитку Вплив зовнішніх загроз на демографічні процеси в Україні.	2
9.1.	Характеристики населення та їх роль в економічному зростанні країни.	
9.2.	Роль загальної теорії народонаселення. Основні категорії теорії народонаселення.	
9.3.	Демографічний фактор у глобальній стратегії розвитку України у повоєнний період.	
10.	Демографічна політика в епоху депопуляції. Повоєнне відтворення населення України.	2
10.1.	Проблеми демографічного розвитку в Україні.	
10.2.	Основні напрями формування демографічної політики в епоху депопуляції.	
10.3.	Державна демографічна політика: сутність та напрями реалізації.	
	Усього	28

1.3. Семінарські заняття

1.3.1. Теми та питання семінарських занять і методичні рекомендації до їх опрацювання

Семінарське заняття 1

Тема 1. Демографія як самостійна суспільна наука

Питання для усного опитування та дискусії

1. Об'єкт і предмет демографії.
2. Населення як самовідтворювана сукупність людей і об'єкт вивчення демографії.
3. Природний, механічний, соціальний рух населення.
4. Демографічні структури і процеси.
5. Взаємозв'язок демографії з іншими науками.
6. Демографія і соціологія: спільне та відмінність.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у формі відкритих питань або у тестовій формі за темою заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: демографія, населення, відтворення населення, народжуваність, смертність, зміна поколінь, природний рух населення, механічний рух населення, соціальний

рух населення, склад населення, демографічні процеси, демографічні структури, статеві структури населення, вікова структура населення, шлюбна і сімейна структура населення.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту необхідно особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- походження терміну “демографія”;
- зміст терміну “статистика населення”;
- історія виникнення та розвитку науки “демографія”;
- методологічні засади демографії.

Семінарське заняття 2

Тема 2. Джерела даних про населення і демографічні процеси

Питання для усного опитування та дискусії

1. Основні види первинної демографічної інформації. Джерела даних про населення.
2. Категорії населення у статистиці населення.
3. Сутність переписів населення. Вимоги до переписів населення. Необхідність перепису населення у повоєнний період.
4. Основні принципи та методи проведення переписів населення
5. Поточний облік демографічних подій.
2. Списки і реєстри населення.
3. Спеціальні вибіркові обстеження населення. Відмінності між статистичним обстеженням і соціологічним дослідженням.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у формі відкритих питань або у тестовій формі за темою заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: демографічна інформація, первинна демографічна інформація, вторинна демографічна інформація, перепис населення, постійне населення, наявне населення, приписне (юридичне) населення, наявне населення, постійне населення, принципи проведення переписів населення, методи проведення переписів населення, поточний облік демографічних подій, статистичне обстеження, соціологічне дослідження.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту необхідно особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- історія проведення переписів населення;
- зв'язок між тимчасово присутнім та тимчасово відсутнім населенням;
- складові програми перепису населення;
- переписи населення на території України;
- перепис населення як основне джерело інформації про населення у повоєнний період.
- зміст поточного обліку демографічних подій;
- особливості реєстрація демографічних подій;
- акт цивільного стану та його складові;
- специфіка та призначення списків і реєстрів населення;
- зміст та мета проведення спеціальних вибірових обстежень населення.

Семінарське заняття 3

Тема 3. Загальні показники чисельності і структури населення та їх динаміки

Питання для усного опитування та дискусії

1. Абсолютні показники чисельності населення. Рівняння демографічного балансу.
2. Відносні показники динаміки чисельності населення.

3. Класи характеристик населення: аскриптивні, соціальні, економічні, міграційні характеристики.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у формі відкритих питань або у тестовій формі за темою заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: абсолютна чисельність населення, середньорічна чисельність населення, абсолютний приріст населення, природний приріст населення, міграційний приріст, еміграція та імміграція, відкрите та закрите населення, рівняння демографічного балансу, коефіцієнти зростання і приросту населення, період подвоєння населення, період “напіврозпаду” населення, первинне співвідношення статей, вторинне співвідношення статей, третинне співвідношення статей, прогресивний тип вікової структури населення, стаціонарний тип вікової структури населення, регресивний тип вікової структури населення, старіння зверху, старіння знизу.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- роль рівняння демографічного балансу у визначенні чисельності населення;
- середня чисельність населення та методика її визначення;
- демографічне навантаження населення: сутність та методика визначення показника

Ситуативне завдання.

Проаналізувати показники чисельності населення України станом на 01.01.2021, наведені у таблиці 1 (URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>). Зробити висновки. Дати відповіді на питання:

Які показники чисельності населення наведені у таблиці (абсолютні, відносні)?

Як можна розрахувати показник середньої чисельності населення за рік?

Які чинники, на вашу думку, впливають на чисельність населення?

Таблиця 1 Чисельність населення України станом на 01.01.2021 року, осіб

	Чисельність наявного населення/Total present population			Чисельність постійного населення/Total resident population		
	всього/total	у тому числі/of which		всього/total	у тому числі/of which	
		міське/urban	сільське/rural		чоловіки/male	жінки/female
1990	51 838,5	34 869,2	16 969,3	51 556,5	23 826,2	27 730,3
1991	51 944,4	35 085,2	16 859,2	51 623,5	23 886,5	27 737,0
1992	52 056,6	35 296,9	16 759,7	51 708,2	23 949,4	27 758,8
1993	52 244,1	35 471,0	16 773,1	51 870,4	24 046,3	27 824,1
1994	52 114,4	35 400,7	16 713,7	51 715,4	23 981,1	27 734,3
1995	51 728,4	35 118,8	16 609,6	51 300,4	23 792,3	27 508,1
.....						
2015	42 929,3	29 673,1	13 256,2	42 759,7	19 787,8	22 971,9
2016	42 760,5	29 585,0	13 175,5	42 590,9	19 717,9	22 873,0
2017	42 584,5	29 482,3	13 102,2	42 414,9	19 644,6	22 770,3
2018	42 386,4	29 371,0	13 015,4	42 216,8	19 558,2	22 658,6
2019	42 153,2	29 256,7	12 896,5	41 983,6	19 455,3	22 528,3
2020	41 902,4	29 139,3	12 763,1	41 732,8	19 343,5	22 389,3
2021	41 588,4	28 959,6	12 628,8	41 418,7	19 195,4	22 223,3

Тема 3. Загальні показники чисельності і структури населення та їх динаміки

Питання для усного опитування та дискусії

1. Стать і статевая структура населення. Співвідношення статей.
2. Вік і вікова структура населення: поняття, класифікація.
3. Типи старіння населення. Шкала демографічного старіння.
4. Прогресивний, стаціонарний та регресивний типи вікової структури населення.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у формі відкритих питань або у тестовій формі за темою заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: абсолютна чисельність населення, середньорічна чисельність населення, абсолютний приріст населення, природний приріст населення, міграційний приріст, еміграція та іміграція, відкрите та закрите населення, рівняння демографічного балансу, коефіцієнти зростання і приросту населення, період подвоєння населення, період “напіврозпаду” населення, первинне співвідношення статей, вторинне співвідношення статей, третинне співвідношення статей, прогресивний тип вікової структури населення, стаціонарний тип вікової структури населення, регресивний тип вікової структури населення, старіння зверху, старіння знизу.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- типологія статі людини;
- вікові контингенти;
- шкала демографічного старіння ООН;
- шкала демографічного старіння Гарнье-Россета.
- статево-вікова піраміда;
- динаміка чисельності населення України.

Ситуаційне завдання.

Розглянути зображення на рисунках 1 та 2 (URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>) і дати відповідь на питання:

Що відображено на рисунках 1 і 2 і яку назву мають зображені фігури?

Яка інформація представлена на рисунку 1?

З якою метою використовують таке представлення інформації?

Які показники відображені по горизонталі та вертикалі рисунків?

Які висновки можна зробити, порівнюючи обидва рисунки?

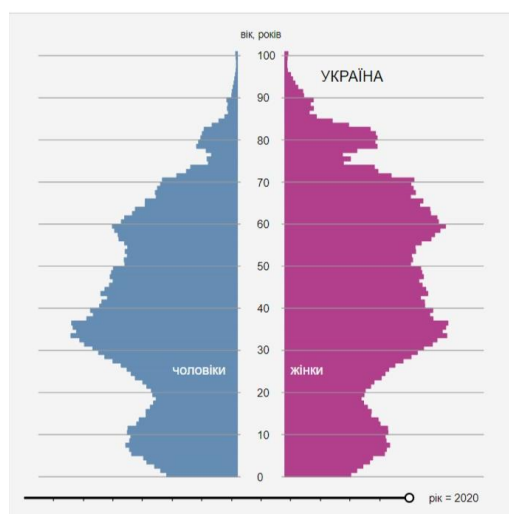

Рисунок 1. Населення України станом на 01.01.2021 року

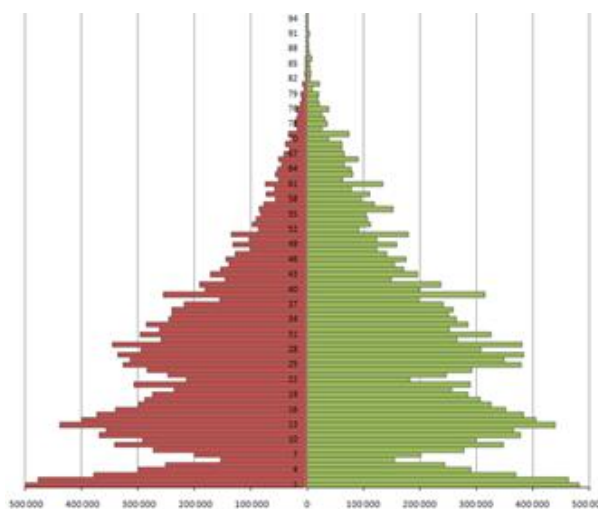

Рисунок 2. Населення України станом на 01.01.1939 р.

Семінарське заняття 5

Тема 4. Шлюбність і розлучуваність як демографічні процеси

Питання для усного опитування та дискусії

1. Шлюб як соціологічна і демографічна категорія.
2. Шлюбна структура населення. Основні категорії шлюбного стану.
3. Сімейна структура населення. Поняття сім'ї та домогосподарства.
4. Шлюбність як демографічний процес. Абсолютні та відносні показники шлюбності. Особливості реєстрації шлюбів в умовах воєнного стану.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у формі відкритих питань або у тестовій формі за темою заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: шлюб, шлюбність, типи шлюбу, шлюбний вік, шлюбний відбір, шлюбне коло, шлюбний стан, сім'я, домогосподарство, малодітні, середьодітні і багатодітні сім'ї, незареєстровані шлюби (співжиття), розлучення, розлучуваність.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- класифікацію шлюбного стану;
- строга та серійна моногамії як складові процесу шлюбного відбору: досвід окремих країн;
- відмінність демографічної категорії “сім'я” від подружньої пари;
- динаміка шлюбності та розлучуваності в Україні: стан, перспективи.

Дайте відповідь на питання:

Які чинники впливають на перебіг такого демографічного процесу як шлюбність?
З якою метою використовують систему показників шлюбності?

Семінарське заняття 6

Тема 4. Шлюбність і розлучуваність як демографічні процеси

Питання для усного опитування та дискусії

1. Незареєстровані шлюби, або співжиття: сутність, тенденції.
2. Розлучуваність як демографічний процес. Абсолютні та відносні показники розлучуваності.
3. Демографічні та соціальні чинники розлучуваності.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у формі відкритих питань або у тестовій формі за темою заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: шлюб, шлюбність, типи шлюбу, шлюбний вік, шлюбний відбір, шлюбне коло, шлюбний стан, сім'я, домогосподарство, малодітні, середьодітні і багатодітні сім'ї, незареєстровані шлюби (співжиття), розлучення, розлучуваність.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- зміст та причини незареєстрованої шлюбності;
- європейські тенденції незареєстрованої шлюбності;
- українські тенденції незареєстрованої шлюбності;
- сутність розлучуваності як демографічного процесу;

- сучасні тенденції розлучуваності в Україні;
- абсолютні та відносні показники розлучуваності;
- чинники розлучуваності.

Дайте відповідь на питання:

- Які чинники впливають на перебіг такого демографічного процесу як розлучуваність?
 Які переваги та недоліки пробного співжиття партнерів?
 З якою метою використовують систему показників розлучуваності?

Семінарське заняття 7

Тема 5. Народжуваність і репродуктивна поведінка населення

Питання для усного опитування та дискусії

1. Демографічне поняття народжуваності.
2. Демографічні поняття, які характеризують здатність до відтворення потомства.
3. Абсолютні та відносні показники народжуваності.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у формі відкритих питань або у тестовій формі за темою заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: народження, народжуваність, плідючість, бездітність, безпліддя, інфертильність, стерильність, шлюбна народжуваність, позашлюбна народжуваність, таймінг і спейсінг народжуваність, протогенетичний інтервал народжуваності, інтергенетичний інтервал народжуваності, соціальний контроль, репродуктивна поведінка, репродуктивні норми, репродуктивні установки, репродуктивні мотиви.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту необхідно особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- сутність понять плідність, безпліддя (чоловіче, жіноче), фертильність, стерильність;
- зміст та призначення показників народжуваності;
- шлюбна та позашлюбна народжуваність;
- чинники народжуваності.

Підготуйте відповідь на питання:

Яка інтерпретація показника “віковий коефіцієнт народжуваності”? Яке його інформаційне навантаження?

Ситуаційне завдання.

Проаналізуйте динаміку показника кількості народжень в Україні протягом 2010-2020 років (таблиця 2) (URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>). Зробіть висновки. Назвіть тенденції народжуваності. Які причини зумовили виявлені тенденції?

Таблиця 2 Динаміка показника кількості народжень в Україні протягом 2010-2020 років, осіб

Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Народжуваність	497 689	502 595	520 705	503 657	465 882	411 781	397 037	363 987	335 874	308 817	293 457
Смертність	698 235	664 588	663 139	662 368	632 296	594 796	583 631	574 123	587 665	581 114	616 835

Семінарське заняття 8

Тема 5. Народжуваність і репродуктивна поведінка населення

Питання для усного опитування та дискусії

1. Динаміка народжуваності населення України. Тенденції народжуваності населення України у довоєнний період та її особливості в умовах воєнного стану.
2. Репродуктивна поведінка населення: поняття та структура. Соціальний контроль.
3. Репродуктивні норми. Репродуктивні установки. Репродуктивні мотиви.
4. Життєві ситуації як рушії репродуктивної поведінки.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у формі відкритих питань або у тестовій формі за темою заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: народження, народжуваність, плодючість, бездітність, безпліддя, інфертильність, стерильність, шлюбна народжуваність, позашлюбна народжуваність, таймінг і спейсінг народжуваність, протогенетичний інтервал народжуваності, інтергенетичний інтервал народжуваності, соціальний контроль, репродуктивна поведінка, репродуктивні норми, репродуктивні установки, репродуктивні мотиви.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту необхідно особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- протогенетичний та інтергенетичний інтервал народжуваності, їх особливості в Україні;
- шаблони репродуктивної поведінки;
- лінії репродуктивної поведінки (малодітна, середньодітна і багатодітна поведінка): стан та тенденції в Україні.

Підготувати питання:

Проблема соціального контролю в Україні та інших країнах світу.

Семінарське заняття 9

Тема 6. Смертність, тривалість життя і поведінка самозбереження населення

Питання для усного опитування та дискусії

1. Демографічне поняття смертності. Ендогенні та екзогенні причини смерті.
2. Показники рівня смертності. Абсолютні та відносні показники смертності.
3. Смертність за причинами. Міжнародна класифікація хвороб, травм і причин смерті.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у формі відкритих питань або у тестовій формі за темою заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: смерть, смертність, біологічна тривалість життя, організм, ендогенні причини смерті, екзогенні причини смерті, очікувана середня тривалість життя при народженні, дитяча смертність, живородіння, епідеміологічний перехід, самозбереження.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту необхідно особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- смертність населення як чинник природного руху населення;
- роль показників смертності населення у реалізації заходів соціальної політики держави;
- сутність квазіендогенних причин смертності населення.

Ситуаційне завдання.

Проаналізувати показники смертності (таблиця 2), зробити висновки. Які причини зумовили виявлені тенденції смертності населення України?

Семінарське заняття 10

Тема 6. Смертність, тривалість життя і поведінка самозбереження населення

Питання для усного опитування та дискусії

1. Динаміка смертності населення України за причинами смерті у довоєнний період та в умовах воєнного стану.
2. Очікувана тривалість життя та її регіональні особливості.
3. Сутність концепції епідеміологічного переходу.
4. Поведінка самозбереження населення.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у формі відкритих питань або у тестовій формі за темою заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: смерть, смертність, біологічна тривалість життя, організм, ендогенні причини смерті, екзогенні причини смерті, очікувана середня тривалість життя при народженні, дитяча смертність, живородіння, епідеміологічний перехід, самозбереження.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту необхідно особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- природні (екологічні) причини смертності;
- соціально-економічні чинники смертності;
- освітньо-культурні чинники смертності;
- тенденції малюкової смертності у світі та Україні.

Ситуаційне завдання.

Прокоментуйте графік на рисунку 3 (URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>).

Що собою являє коефіцієнт малюкової смертності та як його розраховують?

Які тенденції смертності дітей віком до 1 року є характерними для України протягом 20 останніх років?

Назвіть чинники малюкової смертності в Україні та світі?

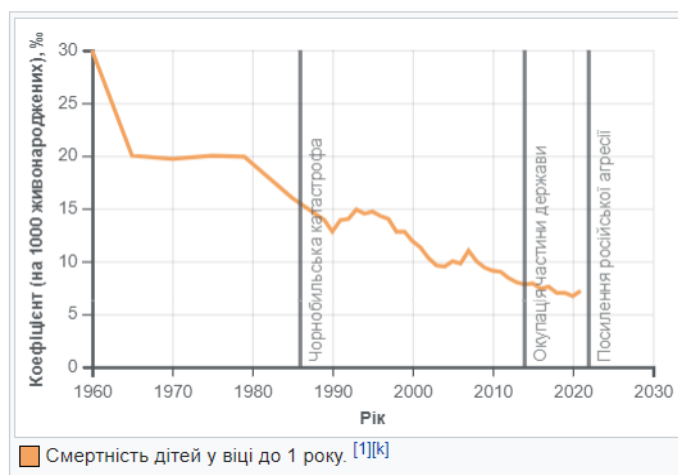

Рисунок 3. Смертність дітей віком до 1 року за період 1960-2020 роки

Семінарське заняття 11

Тема 7. Відтворення населення та демографічний перехід

Питання для усного опитування та дискусії

1. Відтворення населення: поняття і сутність.
2. Гіпотеза Т. Мальтуса у загальній теорії відтворення населення.
3. Особливості відтворення населення через призму концепції демографічного переходу.
4. Історичні типи відтворення населення.

5. Показники відтворення населення. Брутто-коефіцієнт відтворення населення. Нетто-коефіцієнт відтворення населення.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у формі відкритих питань або у тестовій формі за темою заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: відтворення населення, види руху населення, типи відтворення населення, режими відтворення населення, концепція раціоналізму, гомеостазис, демографічна революція, демографічний вибух, брутто-коефіцієнт відтворення населення, нетто-коефіцієнт відтворення населення, довжина покоління, стаціонарне населення.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту необхідно особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- Т. Мальтус та його гіпотеза відтворення населення;
- концепція раціоналізму;
- моделі стаціонарне та стабільного населення.

Підготуйте питання:

Чинники та умови зміни етапів демографічного переходу.

Семінарське заняття 12

Тема 8. Міграції населення: сутність, класифікація, причини. Міграція населення в умовах війни.

Питання для усного опитування та дискусії

1. Міграції, їх сутність і класифікація. Класифікація міграцій:
2. Показники міграції. Абсолютні та відносні показники міграції.
3. Взаємовплив міграцій та відтворення населення.
4. Трудова міграція населення. Мобільність населення.
5. Динаміка міграційних процесів в Україні у довоєнний період та в умовах воєнного стану.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у формі відкритих питань або у тестовій формі за темою заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: міграція, урбанізація, рурбанізація, міграційна поведінка, міграційна установка, міграційна мотивація, демографічний цикл, демографічні параметри міграційних процесів, диференційна міграція, трудова міграція населення, територіальна мобільність населення, професійна мобільність населення.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- сутність диференційної міграції населення;
- міграційні процеси у сучасному світі;
- міграція заміщення;
- тенденції трудової міграції населення України;

Підготувати питання:

Особливості та тенденції міграції населення України в умовах війни.

Семінарське заняття 13

Тема 9. Взаємозв'язок демографічного та соціально-економічного розвитку. Вплив зовнішніх загроз на демографічні процеси в Україні.

Питання для усного опитування та дискусії

1. Характеристики населення та їх роль в економічному зростанні країни.
2. Роль загальної теорії народонаселення.
3. Основні категорії теорії народонаселення.
4. Демографічний фактор у глобальній стратегії розвитку України.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у формі відкритих питань або у тестовій формі за темою заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: демографічний фактор, народонаселення, якість населення, стратегія розвитку.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту доцільно особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- тенденції соціально-економічного розвитку України та їх вплив на темпи та режими відтворення населення;
- тенденції демографічного розвитку України та їх вплив на соціально-економічні показники.

Семінарське заняття 14

Тема 10. Демографічна політика в епоху депопуляції

Питання для усного опитування та дискусії

1. Основні напрями формування демографічної політики в епоху депопуляції.
2. Економічні та соціальні наслідки депопуляції.
3. Державна демографічна політика: сутність та напрями реалізації.
4. Основні напрями державної демографічної політики у сфері охорони здоров'я і зниження смертності населення.
5. Основні напрями реалізації державної сімейної політики.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у формі відкритих питань або у тестовій формі за темою заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: демографічна політика, депопуляція, криза сім'ї, державна сімейна політика, демографічної політики у сфері охорони здоров'я.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту доцільно особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- «демографічний вибух» та проблеми перенаселення у світі;
- сучасна демографічна історія;
- проблеми депопулюючих країн.

1.4. Самостійна робота студентів

Самостійна робота студентів є однією з форм оволодіння матеріалом із навчальної дисципліни «Демографія». Виконання самостійної роботи дозволяє студентам розвивати самостійне мислення, поглиблювати засвоєні теоретичні знання.

Самостійна робота студентів виконується в позааудиторний час, передбачений тематичним планом навчальної дисципліни. Робота виконується самостійно з одержанням необхідних консультацій від науково-педагогічного працівника.

1.4.1. Теми, завдання та методичні рекомендації до виконання самостійних робіт

Тема 1. Демографія як самостійна суспільна наука

Завдання для самостійної роботи

1. Побудувати схему зв'язку дисципліни «Демографія» з суміжними дисциплінами.
2. Підготувати питання «Роль дисципліни «Демографія» у моїй фаховій підготовці».

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати лекційний матеріал, літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення: 1) розробити схему зв'язку дисципліни «Демографія» з суміжними дисциплінами з виділенням об'єкту і предмету вивчення дисциплін, спільного і відмінного між ними; 2) підготувати питання «Роль дисципліни «Демографія» у моїй фаховій підготовці», де розкрити значення дисципліни для професійної діяльності у галузі соціальної роботи. Оформити текст слід у друкованому вигляді.

Тема 2. Джерела даних про населення і демографічні процеси

Завдання для самостійної роботи

1. Підготувати реферат на тему:
Значення демографічної інформації для наукової та практичної діяльності.
2. Розв'язати задачі:

Задача 1. Визначити чисельність постійного населення міста станом на 01.01.2022 р. за умов, що чисельність наявного населення міста становить 35,7 тис. осіб, а чисельність тимчасово проживаючих на території міста складає 458 осіб. При цьому чисельність тимчасово відсутніх жителів міста становить 9 тис. осіб.

Задача 2. Є такі дані про чисельність населення міста на початок року: наявне населення – 425 520 осіб, у т.ч. тимчасово присутні – 5980 осіб, тимчасово відсутні – 2060 осіб. Протягом року прибули на постійне проживання 8145 осіб і вибули із постійного населення міста на постійне проживання в інші міста та населені пункти 1050 осіб.

На кінець року чисельність тих, хто тимчасово проживає збільшилася на 200 осіб, а чисельність тимчасово відсутніх – на 110 осіб.

Необхідно розрахувати чисельність наявного та постійного населення міста на кінець року, збільшення чисельності наявного та постійного населення за рік.

Задача 3. Чисельність міського та сільського населення України за даними переписів населення змінилася таким чином (табл. 1). Необхідно: 1) розрахувати середньорічні темпи зростання міського і сільського населення за 1959–2001 рр. та середньорічні темпи зростання всього населення за 1959–1989 рр. і 1989–2011 рр.; 2) проаналізувати дані таблиці та одержані результати.

Таблиця 1. Чисельність міського та сільського населення України за даними переписів населення

	1959	1970	1979	1989	2001
Все населення, тис. осіб	41869	47056	49609	51452	48457,1
у тому числі:					
міське	19147	25546	30169	34297	32574,4
сільське	22722	21510	19440	17155	15882,7
у % до всього:					
міське	45,7	54,3	60,8	66,7	67,2
сільське	54,3	45,7	39,2	33,3	32,8

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати лекційний матеріал, літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення підготувати реферат обсягом до до 3 сторінок. Оформити текст слід у друкованому вигляді.

При розв'язуванні задач слід використовувати формулу взаємозв'язку між постійним та наявним населенням з врахуванням тимчасово присутніх та тимчасово відсутніх осіб (чисельність постійного населення дорівнює чисельності наявного населення мінус чисельність тимчасово присутніх плюс чисельність тимчасово відсутніх), а також формулу обчислення середньоарифметичних величин, як суми всіх фіксованих значень величин, поділеної на їх кількість.

Тема 3. Загальні показники чисельності і структури населення та їх динаміки

Завдання для самостійної роботи

1. Підготувати презентацію на тему :
Сучасні тенденції статево-вікової структури населення Хмельниччини.
2. Розв'язати задачі.

Задача 1. У табл. 2 наведені дані по двох областях:

Таблиця 2. Показники демографічного розвитку областей

Показник	Перша область	Друга область
Чисельність постійного населення у сільській місцевості на початок року, тис. осіб	763,6	484,6
Частка сільського населення:		
– молодше працездатного віку, %	18,5	25,7
– старше працездатного віку, %	35,5	20,5

Розрахувати демографічне навантаження сільського населення працездатного віку в двох областях, зробити висновки.

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення розробити презентацію до 10 слайдів. В презентації слід відобразити такі основні положення: сутність статево-вікової структури населення, шкалу демографічного старіння ООН та Гарньє-Россета, динаміку чисельності населення Хмельницької області протягом останніх 5-10 років, структуру населення за статтю та віком.

При розв'язуванні задачі використовувати формулу розрахунку демографічного навантаження. Показник демографічного навантаження — це узагальнююча кількісна характеристика вікової структури населення, яка показує навантаження на суспільство “непродуктивного населення”. Розраховують зазвичай такі показники демографічного навантаження: відношення кількості дітей, кількості осіб пенсійного віку і їх загальної сукупності до чисельності населення у працездатному віці.

Тема 4. Шлюбність і розлучуваність як демографічні процеси

Завдання для самостійної роботи

1. Підготувати презентацію на тему :
Динаміка шлюбності та розлучуваності населення Хмельницької області та України.
2. Виконати завдання.

Задача 1. Річна кількість шлюбів складає 355 880, а середньорічна чисельність наявного населення становить 45 706 086 осіб. Розрахувати загальний коефіцієнт шлюбності.

Задача 2. За даними табл. 3 розрахувати коефіцієнти шлюбності за віковими групами окремо для чоловіків і жінок. Зробити висновки.

Таблиця 3. Дані для розрахунку вікових коефіцієнтів шлюбності

Вікові групи, років	Кількість укладених шлюбів, одиниць		Середньорічна чисельність населення, осіб		Вікові коефіцієнти шлюбності, ‰	
	чоловіками	жінками	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки
15–19	7736	41028	1338354	1274764		
20–24	109720	145609	1776200	1698889		
25–29	116183	84630	1936083	1870983		
30–34	50245	34562	1702825	1699333		
35–39	26138	18475	1606189	1666327		
40–44	15101	10537	1473814	1579395		
45–49	10468	7673	1527838	1735978		
50–54	8146	5931	1587156	1908633		
55–59	5099	3490	1325238	1728785		
60 і старше	7044	3945	3382715	6192471		

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення розробити презентацію до 10 слайдів. В презентації слід відобразити такі основні положення: сутність шлюбності та розлучуваності, чинники формування цих демографічних процесів, особливості (статистика) шлюбності та розлучуваності в Хмельницькій області, статистика шлюбності та розлучуваності в Україні.

При розв'язуванні задач слід використовувати формулу, за якою загальний коефіцієнт шлюбності розраховується як відношення числа укладених шлюбів за певний період до середньорічної чисельності населення у розрахунку на 1000 осіб. Визначається у проміле..

Тема 5. Народжуваність і репродуктивна поведінка населення

Завдання для самостійної роботи

1. Підготувати презентацію на тему:

Тенденції народжуваності населення у Хмельницькій області та Україні.

2. Розв'язати задачі:

Задача 1. Чисельність народжених дітей становила 501 803 особи, середньорічна чисельність жінок у віці 15–49 років – 11 525 669 осіб. Розрахувати спеціальний коефіцієнт народжуваності.

Задача 2. Чисельність народжених дітей за рік становила 501 803 особи, середньорічна чисельність населення – 45 706 086 осіб. Розрахувати загальний коефіцієнт народжуваності.

Задача 3. За даними табл. 4 розрахувати повікові коефіцієнти народжуваності.

Зробити висновки щодо того, у якій віковій групі народжуваність була найбільшою та найменшою.

Таблиця 4. Дані для розрахунку вікових коефіцієнтів народжуваності (п'ятирічні вікові групи)

Вікова група, років	Середньорічна чисельність жінок, осіб	Кількість народжених, осіб	Віковий коефіцієнт народжуваності, ‰
15–19	1274764	35700	
20–24	1698889	152369	
25–29	1870983	166675	
30–34	1699333	98457	
35–39	1666327	40918	
40–44	1579395	7294	
45–49	1735978	390	

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення підготувати презентацію до 10 слайдів. В презентації слід відобразити такі основні положення: сутність народження та народжуваності, актуальність вивчення динаміки народжуваності, статистика народжуваності в Хмельницькій області і Україні, чинники народжуваності.

Задачі слід розв'язувати використовуючи формули.

Спеціальний коефіцієнт народжуваності дорівнює відношенню загального числа народжень за рік до середньорічної чисельності жінок репродуктивного віку, помноженому на 1000 (вимірюється у проміле)

Загальний коефіцієнт народжуваності розраховується як відношення абсолютного числа народжень до середньої чисельності населення за період (зазвичай за рік), помножене на 1000, тобто загальний коефіцієнт народжуваності вимірюється в проміле.

Повікові коефіцієнти народжуваності розраховуються як відношення числа народжень у жінок певного віку (років) до їх середньорічної чисельності у розрахунку на 1000 осіб(вимірюється у проміле)

Тема 6. Смертність, тривалість життя і поведінка самозбереження населення

Завдання для самостійної роботи

1. Підготувати презентацію на тему:

Динаміка очікуваної тривалості життя в Україні і світі. Тенденції смертності населення у Хмельницькій області та Україні. Вимоги: До 10 слайдів презентації

2. Розв'язати задачі:

Задача 1. За рік в населеному пункті народилося 2600 осіб, померло – 1300 осіб. Розрахувати коефіцієнти народжуваності, смертності, життєвості та природного приросту, якщо чисельність населення на початок і кінець року складає відповідно 320 та 350 тис. осіб.

Задача 2. Чисельність населення країни на початок 2018 р. становила 53,9 млн осіб, у т.ч. за регіонами: Західному – 12,1 млн осіб, Східному –13,4 млн осіб, Південному – 11,3 млн осіб. Коефіцієнт природного та механічного приросту у Західному регіоні складає 5,2 проміле, у Східному – 3,7 проміле, в Південному – 13,1 проміле. Розрахувати регіональну структуру населення на початок 2019 р. в абсолютному виразі та у відсотках до чисельності населення країни.

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення підготувати презентацію до 15 слайдів. В презентації слід відобразити такі основні положення: сутність очікуваної тривалості життя та її динаміку в Україні та світі; сутність смерті та смертності, актуальність вивчення динаміки смертності, статистика смертності за причинами в Хмельницькій області і Україні, сучасні чинники смертності.

При розв'язанні задач слід виходити з того, що під природним приростом населення розуміється різниця між числом народжень і смертей за період.

Загальний коефіцієнт народжуваності розраховується як відношення абсолютного числа народжень до середньої чисельності населення за період (зазвичай за рік), помножене на 1000, тобто загальний коефіцієнт народжуваності вимірюється в проміле.

Загальний коефіцієнт смертності дорівнює відношенню числа випадків смерті за період часу до середньорічної чисельності населення у розрахунку на 1000 осіб (вимірюється в проміле).

Тема 7. Відтворення населення

Завдання для самостійної роботи

Підготувати реферат на тему:

Типи та режими відтворення населення: еволюційний погляд.

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення підготувати реферат обсягом до 3 сторінок формату А4. Оформити текст слід у друкованому вигляді.

Тема 8. Міграції населення: сутність, класифікація

Завдання для самостійної роботи

1. Підготувати презентацію на тему:
Трудова міграція населення України: тенденції та напрями.

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати рекомендовану літературу до теми самостійної роботи і на підставі її вивчення підготувати презентацію про особливості трудової міграції населення України, розкриваючи її тенденції та напрями. Обов'язковим є використання матеріалів Державної служби статистики України.

Тема 9. Взаємозв'язок демографічного та соціально-економічного розвитку

Завдання для самостійної роботи

1. Підготувати презентацію на тему:
Вплив соціально-економічної політики на відтворення населення

2. Розв'язати задачі:

Задача 1. Чисельність постійного населення області на 01.01.2021 р. розподілялась за віком таким чином: до 16 років – 335,7 тис. осіб, у працездатному віці – 801,6 тис. осіб, старше працездатного віку – 382,7 тис. осіб. Із загальної чисельності підлітків та осіб старше працездатного віку 12,0 % працює, а із населення у працездатному віці 2 % – це особи, які одержують пенсії за віком на пільгових умовах і не працюють та інваліди I–II груп, які також не працюють. Визначити чисельність трудових ресурсів.

Завдання 2. За даними перепису населення чисельність працездатних жителів регіону на момент обстеження становила 1 млн осіб. При цьому відомо, що в місті проживало 45 % населення відповідної вікової групи, а решта – на селі.

Визначити чисельність міського та сільського населення в працездатному віці на початок наступного року, якщо відомо, що:

- чисельність населення, яке вступає у працездатний вік, становить 40 тис. осіб (25 тис. осіб проживає у місті, решта – на селі);
- чисельність населення, що вийшло за межі працездатного віку, складає 22 тис. осіб (12 тис. осіб проживає у місті, решта – на селі);
- чисельність померлих у працездатному віці рівна 5 тис. осіб (3 тис. осіб проживало у місті, решта – на селі);
- за межі регіону вибуває 3 тис. осіб працездатного віку (2 тис. осіб з міста, решта – з села).

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати рекомендовану літературу до теми самостійної роботи і на підставі її вивчення підготувати презентацію про вплив соціально-економічної політики на відтворення населення. Кількість слайдів до 10. Особливу увагу звернути на аспекти зайнятості, безробіття, доходів, рівня життя, динаміки чисельності населення, народжуваності та смертності.

Тема 10. Демографічна політика в епоху депопуляції

Завдання для самостійної роботи

- Підготувати презентацію на тему:

Основні напрями державної демографічної політики у сфері охорони здоров'я і зниження смертності населення.

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати рекомендовану літературу до теми самостійної роботи і на підставі її вивчення підготувати презентацію про основні напрями державної демографічної політики у сфері охорони здоров'я і зниження смертності населення (до 10 слайдів). В презентації слід

відобразити такі основні положення: значення системи охорони здоров'я для відтворення населення; підвищення якості медичного обслуговування; сімейна медицина; профілактика та зниження професійної захворюваності; охорона й збереження здоров'я дітей; створення альтернативної страхової медицини; просвітницька та освітня діяльність, спрямовані на профілактику захворювань і піклування про здоров'я.

1.5 Індивідуальні завдання

Методичні рекомендації **до виконання індивідуального завдання (реферату)** **для студентів денної форми навчання**

1.5.1. Мета і завдання індивідуальної роботи

Індивідуальна робота є невід'ємною складовою частиною навчального процесу і являє собою важливу форму самостійної роботи студентів з вивчення дисципліни "Демографія".

Виконання індивідуальної роботи має на меті, з одного боку, більш глибоке вивчення проблем функціонування соціально-економічної системи, з іншого боку, вироблення у студентів навичок наукового дослідження, економічного мислення. Індивідуальна робота відображає рівень теоретичних знань студента, отриманих в ході вивчення дисципліни, і здатність застосовувати їх для вирішення певних завдань.

Індивідуальна робота передбачає виконання студентами реферату. Порядок виконання індивідуальної роботи:

1. Вибір теми, складання і затвердження плану.
2. Вивчення наукової літератури, статистичного матеріалу.
3. Написання індивідуальної роботи (реферату).
4. Оформлення індивідуальної роботи.
5. Захист індивідуальної роботи.

1.5.2. Вибір теми, складання і затвердження плану

Написання індивідуальної роботи починається з вибору теми. Тематика індивідуальних робіт розробляється викладачем, який читає лекційний курс, і надається студентам.

Тема завдання обирається студентом згідно з його порядковим номером у списку групи. Разом з тим, за згодою викладача, допускається вільне обрання студентом теми із запропонованого переліку.

Визначившись з варіантом індивідуальної роботи, студент приступає до підбору і вивчення літератури. Значну допомогу в цьому йому може надати перелік літератури (підручників, навчальних посібників, монографій, наукових статей тощо), наданий викладачем у ході читання лекцій, а також тематичний каталог бібліотеки ХУУП, яким можуть скористатися студенти.

У процесі вивчення основної і додаткової літератури студент формує план індивідуальної роботи, який складається з вступу, трьох-чотирьох вузлових питань, висновку, списку літератури, що використовується.

План узгоджується з керівником, після чого студент приступає до написання тексту індивідуальної роботи.

1.5.3. Написання тексту індивідуальної роботи (реферату)

Обсяг індивідуальної роботи в друкованому варіанті повинен складати в середньому до 15 сторінок.

Робота починається з вступу, обсяг якого не повинен перевищувати 1-2 сторінки. У вступі розкривається актуальність обраної теми, міра її теоретичної розробки, вказуються основні дискусійні питання, формулюється мета написання роботи і дається пояснення загальної логіки викладу матеріалу.

Далі викладається основна частина, в якій розкривається зміст теми.

Виклад кожного розділу доцільно починати із з'ясування змісту явищ, що аналізуються,

і реальних процесів. Потім треба перейти до характеристики особливостей цих процесів, показати різноманіття форм їх вияву.

Більшість завдань передбачає необхідність супроводжувати теоретичні положення аналізом статистичної інформації (як правило у світі, Україні або області), що стосується змісту тем. Тому, при виборі варіанту індивідуальної роботи потрібно чітко визначити практичну спрямованість дослідження і при підборі літератури особливу увагу приділити конкретному статистичному матеріалу.

Виконання завдання передбачає детальне вивчення статистичних даних, їх систематизацію та аналіз. Джерелом статистичного матеріалу повинна слугувати Державна служба статистики України, а також її регіональні підрозділи, матеріали періодичних видань з досліджуваної проблематики в Україні та світі. Це можуть бути статистичні бюлетені, матеріали наукових та соціологічних досліджень тощо.

У тексті індивідуальної роботи обов'язково повинні використовуватися основні елементи аналізу (зведені таблиці, рисунки, графіки, діаграми), які потрібно супроводжувати певними поясненнями та висновками. Статистичний матеріал, наведений у таблицях, повинен містити найновіші дані з тієї чи іншої проблематики за останніх 3-5 років, з метою проведення їх аналізу та виявлення сучасних тенденцій. *Наведені цифрові дані обов'язково підтверджуються посиланням на періоджерело використаної інформації.*

На закінчення автор повинен чітко сформулювати основні теоретичні висновки і практичні рекомендації, що органічно витікають з кожного питання його роботи. За об'ємом висновок не повинен перевищувати 2 сторінки.

Готову індивідуальну роботу студент повинен здати викладачеві не пізніше ніж за 15 календарних днів до заліку. Викладач перевіряє роботу в 10 денний строк з дня її отримання.

1.5.4. Оформлення індивідуальної роботи

Індивідуальна робота повинна бути виконана українською мовою.

Перша сторінка роботи – титульний аркуш. На другій сторінці наводиться план роботи з вказівкою номерів сторінок, які відповідають питанням і підпитанням роботи. Текст роботи викладається на одній стороні стандартного аркуша (формат А4).

Параметри комп'ютерного роздруку (Times New Roman, 14; міжстрічковий інтервал – 1,5; всі поля – 2 см; абзацний відступ 1,25 см; форматування тексту по ширині).

Обов'язковою умовою є нумерація сторінок. Номери сторінок необхідно розміщувати в низу аркуша посередині. На перших двох сторінках (титульному аркуші і змісті) номери не проставляються.

У тексті роботи назви окремих структурних складових (а саме зміст, назви розділів, висновки, перелік джерел посилання, додатки) оформлюються за правилами заголовку великими літерами, виділяються жирним і розміщуються посередині сторінки.

Наступний текст слід подавати після двох інтервальних відступів.

Всі цитати, що наводяться в роботі, беруться в лапки. При пропуску слів ставлять крапки. При цьому необхідно стежити, щоб таке скорочення не відбилося на значенні цитат.

Робити посилання потрібно таким чином: після наведеної цитати, визначення, статистичних даних, формул у квадратних дужках вказується номер джерела за списком використаної літературних джерел із зазначенням сторінки, наприклад [4, с. 26].

Посилання на літературні джерела обов'язкові. У список джерел посилання, що розташований в кінці індивідуальної роботи, включається література, яка безпосередньо використана при написанні роботи (вона цитувалася, на неї посилалися тощо).

Перелік посилань складається по мірі використання джерела у тексті. Водночас, Закони України зазначаються першими у списку використаних джерел. Перелік посилань повинен містити не менше 8-10 джерел.

У додатки, як правило, слід виносити громіздкі статистичні таблиці, які слугували основою для розрахункових або узагальнених таблиць, наведених у основному тексті роботи, на які необхідно посилатися у тексті.

Додатки розташовуються у порядку появи посилань на них в основному тексті; посилання на них обов'язкові. Кожен додаток розпочинається з нової сторінки, повинен мати позначення і заголовок. Зверху посередині рядка з великої літери пишеться слово «Додаток» і

велика літера українського алфавіту, що позначає додаток (наприклад, «Додаток А»). Далі з нового рядка пишеться заголовок додатку з великої літери.

Таблиці, що наводяться в тексті, графіки, діаграми, повинні бути правильно оформлені.

Вимоги до оформлення таблиць. Кожна таблиця повинна мати номер, коротку назву, яка повністю відповідає її змісту. Таблиці нумеруються арабськими цифрами в межах розділу (питання).

Спочатку з великої літери пишеться слово «Таблиця», потім зазначається її номер. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, розділеного крапкою. Після номеру - назва таблиці з великої літери.

Вимоги до оформлення рисунків. Всі ілюстрації (схеми, графіки, діаграми тощо) і таблиці необхідно розташовувати безпосередньо після першого згадування їх у тексті або на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці потрібно по можливості розміщувати так, щоб їх можна було розглядати без обертання роботи або з обертанням за годинниковою стрілкою. Всі рисунки позначають словом «Рисунок» з номером розділу і порядковим номером рисунку, розділеного крапкою.

Порушення вимог до оформлення індивідуальної роботи призводить до необхідності її переробки.

1.5.5. Захист індивідуальної роботи

Керівник роботи перевіряє індивідуальну роботу та виставляє попередню оцінку. Якщо оцінка позитивна, робота допускається до захисту. На роботі зазначається «До захисту», ставиться дата та підпис викладача.

При підготовці до захисту студенту потрібно уважно ознайомитися з критичними зауваженнями, додатково вивчити питання, що викликали ці зауваження.

Захист індивідуальної роботи складається з доповіді студента (5 хвилин) по виконаній роботі та у відповідях на питання, які поставлені в рецензії керівником або виникли в ході захисту. Після цього визначається захищена чи не захищена індивідуальна робота.

Оцінювання індивідуальної роботи здійснюється викладачем, на роботі ставиться надпис «Захищено» з вказанням балу (від 0 до 10), дата та підпис викладача.

1.5.6. Тематика індивідуальних робіт з дисципліни “Демографія”

1. Відтворення населення в Україні: стан та перспективи розвитку.
2. Міграції населення, їх сутність і класифікація.
3. Шлюбність в Україні: основні тенденції.
4. Розлучуваність в Україні: тенденції і перспективи.
5. Шлюбний ринок як демографічна категорія.
6. Взаємозв'язок демографії з іншими науками.
7. Позашлюбна народжуваність: тенденції, детермінанти та перспективи.
8. Соціальний контроль і репродуктивна поведінка.
9. Чи можливий всесвітній шлюбний ринок?
10. Вікова структура і відтворення населення.
11. Статеві-вікова структура населення. Статеві-вікова піраміда.
12. Вікова структура населення і пенсійна справа.
13. Вікова структура населення і соціально-політичні процеси.
14. Вікова структура населення і економічна динаміка.
15. Сутність та завдання сімейно-демографічної політики.
16. Демографічний розвиток та здоров'я населення.
17. Вторинне співвідношення статей: сутність та стан в Україні.
18. Гіпотеза Т. Мальтуса у загальній теорії відтворення населення.
19. Демографічна політика: поняття, сутність, соціальні аспекти.
20. Демографічна політика в країнах, що розвиваються (на прикладі окремих країн або регіонів).
21. Демографічна політика в розвинутих країнах (на прикладі окремих країн або регіонів).
22. Демографічна політика в СРСР в 20–30-і роки: батіг і пряник.
23. Демографічне старіння населення та соціальний захист.
24. Демографічна типологія сімей: поняття і динаміка.

25. Демографічні аспекти соціально-економічних реформ в Україні.
26. Етнічні аспекти демографічних процесів.
27. Демографічні наслідки еміграції.
28. Демографічні прогнози ООН.
29. Демографічний вибух: причини і наслідки.
30. Демографічний перехід: поняття, форми прояву.
31. Демографічний вимір індексу людського розвитку в Україні.
32. Демографічне старіння населення: сутність, причини.
33. Роль соціології в поясненні демографічних процесів.
34. Роль демографії як науки.
35. Депопуляція в Україні: причини, наслідки, перспективи.
36. Напрями сучасної сімейної політики в Україні.
37. Європейський тип шлюбності в минулому і сьогоденні.
38. Штучні аборти: демографічні і соціологічні аспекти.
39. Історичні типи відтворення населення.
40. Історія обліку населення в Україні.
41. Концепція “стійкого розвитку” та сучасні демографічні тенденції.
42. Міграція і народжуваність.
43. Світові релігії про шлюб, сім'ю, статеве життя, розлучення і регулювання дітонародження (на прикладі окремих конфесій).
44. Моніторинг демографічної політики в країнах Європейського союзу.
45. Нові репродуктивні технології: загроза або панацея?
46. Нуклеаризація сімей: сутність, соціально-економічні наслідки.
47. Основні проблеми демографічної політики в Україні.
48. Перший Загальний перепис населення 1897 року.
49. Планування сім'ї: соціологічні та демографічні аспекти.
50. Підліткова народжуваність: масштаби, причини та соціальні наслідки (за окремими країнами).
51. Потенціал зростання населення.
52. Потреба в дітях як соціологічна категорія.
53. Аналіз демографічної ситуації на Хмельниччині.
54. Регіональні особливості демографічної політики в Україні.
55. Вплив екології на демографічні показники розвитку території.
56. Репродуктивна поведінка: поняття, сутність.
57. Репродуктивна поведінка підлітків: тенденції і проблеми.
58. Поведінка самозбереження як чинник тривалості життя.
59. Роль рівня та якості життя населення у забезпеченні демографічного розвитку.
60. Економічні наслідки депопуляції.
61. Системи пенсійного забезпечення та їх зв'язок з демографічними процесами.
62. ЗМІ і демографічні проблеми в Україні.
63. Сучасні тенденції смертності (в світі та Україні).
64. Співжиття: сутність, форми, тенденції, причини, наслідки.
65. Соціально-демографічні аспекти багатоженства.
66. Соціально-економічна криза і демографічні процеси в Україні.
67. Проблема СНІДу: демографічні наслідки.
68. Старіння населення та цілі соціальної політики.
69. Джерела даних про населення і демографічні процеси.
70. Безпліддя: сутність, причини, наслідки.

Розподіл завдань між студентами подано у табл. 5:

Таблиця 5

Розподіл завдань між студентами групи

Порядковий номер студента за списком групи	Номери завдань	Порядковий номер студента за списком групи	Номери завдань
1	1; 36	19	19; 54
2	2; 37	20	20; 55
3	3; 38	21	21; 56
4	4; 39	22	22; 57
5	5; 40	23	23; 58
6	6; 41	24	24; 59
7	7; 42	25	25; 60
8	8; 43	26	26; 61
9	9; 44	27	27; 62
10	10; 45	28	28; 63
11	11; 46	29	29; 64
12	12; 47	30	30; 65
13	13; 48	31	31; 66
14	14; 49	32	32; 67
15	15; 50	33	33; 68
16	16; 51	34	34; 69
17	17; 52	35	35; 70
18	18; 53		

1.6. Підсумковий контроль

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі заліку з виконанням теоретичних питань та тестових завдань за темами навчальної дисципліни.

1.6.1. Питання для підсумкового контролю

1. Об'єкт і предмет демографії як науки.
2. Населення як самовідтворювана сукупність людей.
3. Основні напрями взаємодії демографії з іншими науками.
4. Демографічні структури і процеси.
5. Види джерел інформації про населення.
6. Сутність переписів населення.
7. Принципи проведення переписів населення.
8. Методи проведення переписів населення.
9. Програма перепису населення.
10. Категорії населення у статистиці населення (постійне, наявне і приписне (юридичне)).
11. Зв'язок між наявним і постійним населенням. Тимчасово присутнє та тимчасово відсутнє населення.
12. Поточний облік демографічних подій.
13. Абсолютні показники чисельності населення.
14. Відносні показники чисельності населення.
15. Поняття абсолютного та природного приросту населення.
16. Рівняння демографічного балансу.
17. Стать і статеву структуру населення.
18. Співвідношення статей : первинне, вторинне, третинне.
19. Вік і вікова структура населення.
20. Шкала демографічного старіння ООН.
21. Шкала демографічного старіння Гарнье-Россета.
22. Прогресивний, стаціонарний та регресивний типи вікової структури населення.

23. Шлюб і шлюбність як демографічні категорії.
24. Зареєстрований і фактичний типи шлюбу.
25. Строга та серійна моногамії як складові процесу шлюбного відбору.
26. Домогосподарство як різновид сім'ї.
27. Типи домогосподарств.
28. Шлюбний відбір. Шлюбне коло.
29. Абсолютні та відносні показники шлюбності.
30. Незареєстровані шлюби, або співжиття.
31. Сутність розлучуваності як демографічного процесу.
32. Абсолютні та відносні показники розлучуваності.
33. Чинники розлучуваності: демографічні, соціальні.
34. Демографічне поняття народжуваності.
35. Поняття плідності, безпліддя, інфертильність.
36. Протогенетичний та інтергенетичний інтервал народжуваності.
37. Абсолютні та відносні показники народжуваності.
38. Репродуктивна поведінка і соціальний контроль.
39. Економічні, соціальні та психологічні репродуктивні мотиви народження дітей.
40. Демографічне поняття смертності. Малюкова смертність.
41. Ендогенні та екзогенні причини смерті.
42. Концепція епідеміологічного переходу.
43. Самозбереження населення.
44. Відтворення населення: поняття і сутність.
45. Види руху населення: природний, механічний, соціальний, економічний.
46. Типи відтворення населення: архетип, традиційний, сучасний.
47. Показники відтворення населення. Брутто-коефіцієнт відтворення населення. Нетто-коефіцієнт відтворення населення.
48. Міграції населення: сутність, класифікація
49. Абсолютні та відносні показники міграції.
50. Трудова міграція населення.
51. Мобільність населення: територіальна, професійна.
52. Демографічний фактор у глобальній стратегії розвитку України.
53. «Демографічний вибух» та проблеми перенаселення.
54. Державна демографічна політика: сутність та напрями реалізації.
55. Складові демографічної політики: економічні, правові (адміністративно-юридичні), інформаційно-агітаційні (психологічні).

1.6.2. Структура залікового білета

Приклад залікового білету:

1. Категорії населення, що враховуються в переписах населення.
2. Тестові завдання:
 1. Що є предметом вивчення демографії?
 - а) здатність населення до самовідтворення через процес зміни поколінь: народжуваність, смертність, шлюбність, розлучуваність ;
 - б) здатність населення до народжуваності;
 - в) структура населення.
 2. Які структури населення вивчає демографія?
 - а) статева, вікова, шлюбна і сімейна структура;
 - б) освітня і професійна структура;
 - в) шлюбна і сімейна структура;
 - г) статева, вікова, адміністративна, демографічна структура.
 3. Назвіть методи проведення переписів населення:

- a) метод опитування або метод саморахунку;
 - b) метод синтезу;
 - c) метод аналізу;
 - d) метод опитування і метод саморахунку.
4. У демографії під смертністю розуміють:
- a) процес вимирання покоління, який розглядається як масовий статистичний процес, що складається з безлічі одиничних смертей, які настають в різних вікових групах і визначають в своїй сукупності порядок вимирання реального або умовного покоління;
 - b) масовий статистичний процес, що складається з безлічі одиничних випадків захворюваності;
 - c) одиничний випадок смерті у реальному або умовному поколінні.
5. Під поведінкою самозбереження розуміється:
- a) ставлення людей до власного здоров'я і тривалості власного життя;
 - b) система дій і стосунків, направлених на збереження здоров'я протягом повного життєвого циклу, на продовження термінів життя в межах цього циклу;
 - c) система показників рівня здоров'я, захворюваності, смертності і їх структури по причинах.

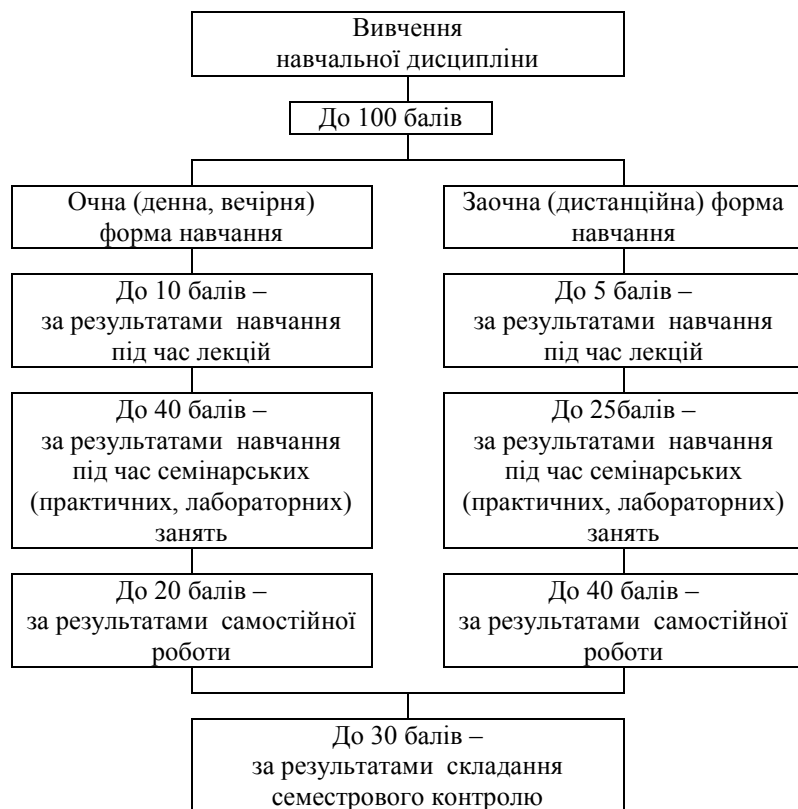
3. Задача

Чисельність наявного населення міста протягом 2020 року збільшилась на 2,1 тис. осіб за рахунок міграції і склала на 1.01.2021 р. 324,0 тис. осіб. В 2020 р. народилося 2500 осіб, померло 2101 осіб.

Розрахувати: чисельність населення на початок 2021 року, середньорічну чисельність населення, природний приріст населення.

2. Схема нарахування балів

2.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

2.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатком 1 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права (затвердженого 28 серпня 2020 року, протокол № 1).

З навчальної дисципліни «Демографія» передбачено проведення 15 лекційних занять. Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів (табл. 6).

Таблиця 6

Розподіл балів для лекцій з навчальної дисципліни «Демографія»

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій														
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1.	Денна	15	0,7	1,3	2,0	2,7	3,3	4.0	4,7	5,3	6,0	6,7	7,3	8,0	8,7	9,3	10,0

2.3. З навчальної дисципліни «Демографія» для студентів денної форми навчання передбачено проведення 14 семінарських занять.

За результатами семінарського заняття кожному студенту до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття.

Критерії поточного оцінювання знань студентів наведені у п. 4.3.8. Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права, (затвердженого 28 серпня 2020 року, протокол № 1).

2.4. Обсяг балів за самостійну роботу з навчальної дисципліни «Демографія» розподіляється пропорційно за виконання 10 завдань по кожній темі та складає не більше 1 балу за одне завдання за темою.

Індивідуальне завдання виконане за пропонованою тематикою оцінюються окремо та складає не більше 10 балів. Загалом за виконання самостійної роботи студент денної форми навчання може одержати максимально 20 балів.

Перерозподіл балів, в межах максимально можливої кількості їх одержання за виконану самостійну роботу, наведено в табл. 7.

Таблиця 7

Розподіл балів для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Демографія»

№ з/п	10 тем	Номер теми										Усього балів
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1.	Максимальна кількість балів за самостійну роботу											
	денна форма навчання	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2.	Максимальна кількість балів за індивідуальне завдання											
	денна форма навчання	10										10
3.	Усього балів											
	денна форма навчання											20

2.5. За семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового заліку з навчальної дисципліни «Демографія», студент денної форми навчання може максимально одержати 30 балів. Шкала визначення кількості балів та критерії оцінювання знань за результатами семестрового контролю, подана у табл. 4.6 підпункту 4.5.1 Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права (затвердженого 28 серпня 2020 року, протокол № 1).

Перерозподіл балів, в межах максимально можливого одержання їх кількості за надані

студентами відповіді відповідно на питання та тестові завдання залікового білета, наведено в табл. 8.

Таблиця 8

Розподіл балів для семестрового контролю з навчальної дисципліни «Демографія»

№ з/п	Алгоритм нарахування балів	Номер питань залікового білета			Разом балів
		1	2	3	
1.	Максимальна кількість балів за відповідь на кожне питання залікового білета	10,0	-	-	10,0
2.	Максимальна кількість балів за відповідь на тестові завдання	-	10,0	-	10,0
3	Максимальна кількість балів за розв'язану задачу	-	-	10,0	10,0
	Усього балів	10,0	10,0	10,0	30,0

3. Рекомендовані джерела

Тема 1

1. Пальян З. О. Демографія. Київ : Київський університет, 2014. 222 с.
2. Соціально-демографічна статистика / За заг. ред. А. З. Підгорного. Одеса: ФОП Гуляєва В.М., 2017. 424 с.
3. Драган О. І., Тертична Т. І. Демографія. Київ : НУХТ, 2014. 132 с.
4. Муромцева Ю. І. Демографія. Київ : Кондор, 2006. 300 с.
5. Дорошенко Л. С. Демографія. Київ : МАУП, 2005. 112 с.
6. Стеценко С. Г. Демографічна статистика. Київ : Вища школа, 2005. 415с.
7. Гладун О.М. Нариси з демографічної історії України ХХ століття : монографія. НАН України, Ін-т демограф. та соціальн. дослідж. ім. М.В. Птухи. Київ, 2018. 224 с.
8. Населення України. Демографічний вимір якості життя: кол. моногр. За ред. О. М. Гладуна; НАН України, Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи. Київ, 2019. 396 с.
9. Українське суспільство : міграційний вимір : нац. Доповідь. Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. Київ, 2018. 396 с.
10. Кравець І. М. Сучасні демографічні проблеми розвитку України. Електронний фаховий науково-практичний журнал “Інфраструктура ринку”. Випуск 31. 2019. с. с. 515-521
Режим доступу: <http://www.market-infr.od.ua/uk/31-2019>
11. Населення України 2021 рік . Демографічний щорічник. Державна служба статистики України, Київ. 2022. 187 с.
12. Населення України. Демографічні тенденції в Україні у 2002–2019 рр.: кол. моногр. / за ред. О.М. Гладуна; НАН України, Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи. Київ, 2020. 174 с.

Тема 2

1. Соціально-демографічна статистика / За заг. ред. А. З. Підгорного. Одеса: ФОП Гуляєва В.М., 2017. 424 с.
2. Пальян З. О. Демографія. Київ : Київський університет, 2014. 222 с.
3. Драган О. І., Тертична Т. І. Демографія. Київ : НУХТ, 2014. 132 с.
4. Муромцева Ю. І. Демографія. Київ : Кондор, 2006. 300 с.
5. Дорошенко Л. С. Демографія. Київ : МАУП, 2005. 112 с.
6. Стеценко С. Г. Демографічна статистика. Київ : Вища школа, 2005. 415с.
7. Всеукраїнський перепис населення: методологія та організація : навч. посіб. / Під заг. ред. В.О. Ларфенневої. Київ. : Вид-во Держкомстату України, 2001. 336 с.

8. Електронні реєстри: європейський досвід створення та використання : монограф. / за ред. О. М. Гладуна ; НАН України, Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи. Київ, 2021. 271 с. ISBN 978-966-02-9588-9.
9. Електронні реєстри: напрями використання : монограф. / за ред. О. М. Гладуна та М. В. Пугачової ; НАН України, Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи. Київ, 2021. 364 с. ISBN 978-966-02-9843-9.
10. Електронні реєстри: стан в Україні : монограф. / за ред. О. М. Гладуна ; НАН України, Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи. Київ, 2021. 636 с. ISBN 978-966-02-9687-9.
11. Всеукраїнський перепис населення. Офіційна сторінка Всеукраїнського перепису населення . URL: <http://www.ukrcensus.gov.ua/>

Тема 3

1. Соціально-демографічна статистика / За заг. ред. А. З. Підгорного. Одеса: ФОП Гуляєва В.М., 2017. 424 с.
2. Пальян З. О. Демографія. Київ : Київський університет, 2014. 222 с.
3. Драган О. І., Тертична Т. І. Демографія. Київ : НУХТ, 2014. 132 с.
4. Муромцева Ю. І. Демографія. Київ : Кондор, 2006. 300 с.
5. Дорошенко Л. С. Демографія. Київ : МАУП, 2005. 112 с.
6. Стеценко С. Г. Демографічна статистика. Київ : Вища школа, 2005. 415с.
7. Всеукраїнський перепис населення: методологія та організація : навч. посіб. / Під заг. ред. В.О. Ларфенневої. Київ. : Вид-во Держкомстату України, 2001. 336 с.
8. Населення України за 2021 рік . Демографічний щорічник. Державна служба статистики України, Київ. 2022. 187 с.
9. Вікова структура населення (1989-2020). URL: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/dem/piramid/all.php>
10. Статеві-віковий склад населення URL: http://database.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/statfile_c_files/stat_vik.html
11. Оцінка чисельності наявного населення України URL: buhgalter.com.ua/upload/news/2020/1/Оцінка_наявного_населення_України.pdf

Тема 4

1. Соціально-демографічна статистика / За заг. ред. А. З. Підгорного. Одеса: ФОП Гуляєва В.М., 2017. 424 с.
2. Пальян З. О. Демографія. Київ : Київський університет, 2014. 222 с.
3. Драган О. І., Тертична Т. І. Демографія. Київ : НУХТ, 2014. 132 с.
4. Муромцева Ю. І. Демографія. Київ : Кондор, 2006. 300 с.
5. Дорошенко Л. С. Демографія. Київ : МАУП, 2005. 112 с.
6. Слюсар Л. І. Шлюб в Україні у демографічному вимірі: історія і сучасність. Монографія. URL: <https://idss.org.ua/public>
7. Слюсар Л.І. Шлюб в Україні у демографічному вимірі: історія і сучасність / НАН України, Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи. Київ, 2021. 180 с.
8. Населення України. Демографічний вимір якості життя: кол. моногр. За ред. О. М. Гладуна; НАН України, Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи. Київ, 2019. 396 с.
9. Кравець І.М. Подолання демографічної кризи в Україні як пріоритетне завдання соціальної політики держави. Приазовський економічний вісник. 2021. № 6 (29). URL: <http://rev.kpu.zp.ua/vyrusk-29>
10. Кравець І. М. Сучасні демографічні проблеми розвитку України. Електронний фаховий науково-практичний журнал “Інфраструктура ринку”. Випуск 31. 2019. с. с. 515-521
Режим доступу: <http://www.market-infr.od.ua/uk/31-2019>
11. Населення України 2021 рік . Демографічний щорічник. Державна служба статистики України, Київ. 2022. 187 с.

12. Населення України (1990-2019). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
13. Довго і щасливо. Чому українці стали менше розлучатися та більше одружуватися .
Національна академія наук України URL:
<http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news/Pages/View.aspx?MessageID=5926>
14. Соціологія кохання: як українці одружуються і чому розлучаються URL:
<https://ukraine.segodnya.ua/ua/ukraine/sociologiya-lyubvi-kak-ukraincy-zaklyuchayut-braki-i-pochemu-razvodyatsya-1113755.html>

Тема 5

1. Соціально-демографічна статистика : підручник / А. З. Підгорний, О. В. Пальян З. О. Демографія. Київ : Київський університет, 2014. 222 с.
2. Соціально-демографічна статистика / За заг. ред. А. З. Підгорного. Одеса : ФОП Гуляєва В.М., 2017. 424 с.
3. Драган О. І., Тертична Т. І. Демографія. Київ : НУХТ, 2014. 132 с.
4. Муромцева Ю. І. Демографія. Київ : Кондор, 2006. 300 с.
5. Дорошенко Л. С. Демографія. Київ : МАУП, 2005. 112 с.
6. Населення України. Демографічний вимір якості життя: кол. моногр. За ред. О. М. Гладуна; НАН України, Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи. Київ, 2019. 396 с.
7. Аксьонова С.Ю. Підліткове материнство: демографічний аспект проблеми. Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України. Київ, 2016. 184 с.
8. Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 р. / за ред. Е. М. Лібанової. Київ : Український центр соціальних реформ, 2006. 138 с. ISBN 966-8998-22-7.
9. Населення України. Імперативи демографічного старіння. Київ : АДЕФ-Україна», 2014. 288 с. ISBN 978-966-02-7280-4.
10. Населення України. Народжуваність в Україні у контексті суспільно-трансформаційних процесів. Київ : АДЕФ-Україна 2008. 288 с. ISBN 978-966-02-5051-2.
11. Населення України. Соціально-демографічні проблеми українського села. Київ : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2007. 468 с. ISBN 978-966-409-041-1.
12. Демографічна криза в Україні: стан, наслідки та перспективи її подолання. Вісник ХНУ. Економічні науки. 2021 (296). №4. с.114-120
13. Демографічна ситуація в Україні в період незалежності. URL:
<https://www.slovoidilo.ua/2020/08/21/infografika/suspilstvo/demohrafichna-sytuacziya-ukrayini-period-nezalezhnosti>
14. Аксьонова С.Ю. Підліткове материнство: демографічний аспект проблеми / Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України. Київ, 2016. 184 с.
15. Народжуваність і смертність в Україні: Держстат опублікував невтішні цифри URL:
<https://ukraine.segodnya.ua/ua/ukraine/rozhdmost-i-smertnost-v-ukraine-gosstat-opublikoval-neuteshitelnye-cifry-1208394.html>
16. Демографічна ситуація в Україні в період незалежності. URL:
<https://www.slovoidilo.ua/2020/08/21/infografika/suspilstvo/demohrafichna-sytuacziya-ukrayini-period-nezalezhnosti>
17. Природний рух населення України (2002-2021) URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Тема 6

1. Соціально-демографічна статистика : підручник / А. З. Підгорний, О. В. Пальян З. О. Демографія. Київ : Київський університет, 2014. 222 с.
2. Соціально-демографічна статистика / За заг. ред. А. З. Підгорного. Одеса : ФОП Гуляєва В.М., 2017. 424 с.
3. Драган О. І., Тертична Т. І. Демографія. Київ : НУХТ, 2014. 132 с.
4. Муромцева Ю. І. Демографія. Київ : Кондор, 2006. 300 с.
5. Дорошенко Л. С. Демографія. Київ : МАУП, 2005. 112 с.

6. Населення України. Демографічний вимір якості життя: кол. моногр. За ред. О. М. Гладуна; НАН України, Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи. Київ, 2019. 396 с.
7. Українське суспільство в умовах війни. 2022 : монограф. / за ред. Є. Головахи, С. Макеєва. Київ : Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с.
8. Населення України за 2021 рік . Демографічний щорічник. Державна служба статистики України, Київ. 2022. 187 с.
9. Народжуваність і смертність в Україні: Держстат опублікував невтішні цифри. URL: <https://ukraine.segodaya.ua/ua/ukraine/rozhdzaamost-i-smertnost-v-ukraine-gosstat-opublikoval-neuteshitelnye-cifry-1208394.html>
10. Таблиці народжуваності, смертності та середньої очікуваної тривалості життя. Статистичний збірник URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
11. Природний рух населення України (2002-2021) URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
12. Смертність населення України у трудовозрастному віці : монограф. / відпов. ред. Е. М. Лібанова. Київ : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. 211 с. ISBN 978-966-2142-01-3.

Тема 7

1. Соціально-демографічна статистика : підручник / А. З. Підгорний, О. В. Пальян З. О. Демографія. Київ : Київський університет, 2014. 222 с.
2. Соціально-демографічна статистика / За заг. ред. А. З. Підгорного. Одеса : ФОП Гуляєва В.М., 2017. 424 с.
3. Драган О. І., Тертична Т. І. Демографія. Київ : НУХТ, 2014. 132 с.
4. Муромцева Ю. І. Демографія. Київ : Кондор, 2006. 300 с.
5. Дорошенко Л. С. Демографія. Київ : МАУП, 2005. 112 с.
6. Населення України. Демографічний вимір якості життя: кол. моногр. За ред. О. М. Гладуна; НАН України, Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи. Київ, 2019. 396 с.
7. Рингач Н.О. Охорона здоров'я : необхідність змін і напрями реалізації принципів соціальної ринкової економіки. В: Соціальна ринкова економіка : орієнтири для євроінтеграційних трансформацій України / за ред. Є. Ніколаєва; Фонд Конрада Аденауера (KAS Policy Paper 25). Київ, 2015. С. 34-40.
8. Рингач Н.О., Керецман А.О. Обізнаність щодо здорового способу життя та дотримання його принципів. Полтавські дні громадського здоров'я : Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Полтава, 25 травня 2018 р.). Полтава, 2018. С.15-19.
9. Населення України. Імперативи демографічного старіння. Київ: ВД «АДЕФУкраїна», 2014. 288 с.
10. Демографічна ситуація в Україні в період незалежності . URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/08/21/infografika/suspilstvo/demohrafichna-sytuacziya-ukrayini-period-nezalezhnosti>
11. Населення України: демографічні складові людського розвитку. За ред. О.М. Гладуна. Умань : Видавець «Сочінський», 2015. 180 с.
12. Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 р. URL: <http://www.idss.org.ua/popforecast2010.xls>.
13. Світова статистика в реальному часі. URL: <http://www.worldometers.info/uk/>
14. Населення Землі (в реальному часі). URL: <http://countrymeters.info/ru/World>

Тема 8

1. Соціально-демографічна статистика : підручник / А. З. Підгорний, О. В. Пальян З. О. Демографія. Київ : Київський університет, 2014. 222 с.
2. Соціально-демографічна статистика / За заг. ред. А. З. Підгорного. Одеса: ФОП Гуляєва В.М., 2017. 424 с.
3. Драган О. І., Тертична Т. І. Демографія. Київ : НУХТ, 2014. 132 с.
4. Муромцева Ю. І. Демографія. Київ : Кондор, 2006. 300 с.

5. Дорошенко Л. С. Демографія. Київ : МАУП, 2005. 112 с.
6. Українське суспільство: міграційний вимір : нац. доповідь / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. Київ, 2018. 396 с.
7. Проблеми соціально-демографічного розвитку та соціальна політика в Україні. URL: <http://www.niss.gov.ua/book/strateg2>
8. Зовнішня трудова міграція населення (за результатами модульного вибіркового обстеження). Статистичний бюлетень /Державна служба статистики України. Київ, 2017. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2017/bl/12/bl_ztm_2017.zip
9. Міграційний рух населення України (2002-2019) URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
10. Кравець І. М. Сучасні демографічні проблеми розвитку України. Електронний фаховий науково-практичний журнал “Інфраструктура ринку”. Випуск 31. 2019. с. с. 515-521
Режим доступу: <http://www.market-infr.od.ua/uk/31-2019>
11. Населення України 2021 рік . Демографічний щорічник. Державна служба статистики України, Київ. 2022. 187 с.
12. Киян Є. Українська міграція: чого очікувати сусідам? Міжнародний центр перспективних досліджень. URL: <http://www.icps.com.ua/ukrayinska-mihratsiya-chohoochikuvaty-susidam/>
13. Бараняк І. Є. Демографічне відтворення в умовах формування та розвитку територіальних міграційних систем. Матеріали дисертації, поданої на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук за спец. 08.00.07 – демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика. Вінниця, 2020. 262 с.
14. Вимушена міграція в умовах російсько-української війни та її негативні наслідки для генофонду України. Повідомлення НАН України. <https://www.nas.gov.ua-UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=9149>

Тема 9

1. Соціально-демографічна статистика : підручник / А. З. Підгорний, О. В. Пальян З. О. Демографія. Київ : Київський університет, 2014. 222 с.
2. Соціально-демографічна статистика / За заг. ред. А. З. Підгорного. Одеса : ФОП Гуляєва В.М., 2017. 424 с.
3. Драган О. І., Тертична Т. І. Демографія. Київ : НУХТ, 2014. 132 с.
4. Муромцева Ю. І. Демографія. Київ : Кондор, 2006. 300 с.
5. Дорошенко Л. С. Демографія. Київ : МАУП, 2005. 112 с.
6. Соціальні індикатори рівня життя населення. Статистичний збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2015. 204 с.
7. Рингач Н.О. Охорона здоров'я : необхідність змін і напрями реалізації принципів соціальної ринкової економіки. В: Соціальна ринкова економіка : орієнтири для євроінтеграційних трансформацій України / за ред. Є. Ніколаєва; Фонд Конрада Аденауера (KAS Policy Paper 25). Київ, 2015. С. 34-40.
8. Рингач Н.О., Керецман А.О. Обізнаність щодо здорового способу життя та дотримання його принципів. Полтавські дні громадського здоров'я : Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Полтава, 25 травня 2018 р.). Полтава, 2018. С.15-19.
9. Цілі сталого розвитку 2019. Моніторинговий звіт / Державний комітет статистики України. Київ, 2019. 92 с.
10. Проблеми соціально-демографічного розвитку та соціальна політика в Україні. URL : <http://www.niss.gov.ua/book/strateg2>.
11. Показники для моніторингу стану досягнення Цілей сталого розвитку: методологія збору та розрахунку даних. Аналітичний звіт / GEF, UNDP в Україні. Київ, 2017. С. 62-63.
12. Бойко Ю. Шляхи формування ціннісного ставлення до здоров'я та здорового способу життя у студентської молоді. URL: http://library.udpu.org.ua/library_files/zbirnik_nayk_praz/2014/3/7.pdf.
13. Бойко Ю. С. Науковий аналіз категорій «здоров'я» та «здоровий спосіб життя» з позиції педагогічної аксіології. URL:

<http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/2877/1/%D0%90analiz%20katehorii%20%С2%ABzdorovia%С2%BB.pdf> 28.

14. Кобилянський О. В., Заюков І. В. Педагогічні та соціально-економічні аспекти самозбереження здоров'я зайнятого населення України. *Педагогіка безпеки*. 2016. № 1. с. 59-66.
15. Соціально-демографічна ситуація в Україні: шляхи подолання наслідків війни URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/sotsialno-demohrafichna-sytuatsiya-v-ukrayini-shlyakhy-podolannya>

Тема 10

1. Макарова О. В. Демографічна політика : сучасні реалії та перспективи. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11688/01-Makarova.pdf?sequence=1>
2. Демографічна політика. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-21466>
3. Людський розвиток в Україні. Пріоритети національної політики мінімізації асиметрії українського ринку праці / кер. авт. кол. О.І. Цимбал; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. Київ: Академперіодика, 2021. 210 с.
4. Кравець І. М. Сучасні демографічні проблеми розвитку України. Електронний фаховий науково-практичний журнал “Інфраструктура ринку”. Випуск 31. 2019. с. с. 515-521
Режим доступу: <http://www.market-infr.od.ua/uk/31-2019>
5. Соціальні індикатори рівня життя населення. Статистичний збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2015. 204 с.
6. Вимірювання якості життя в Україні. Аналітична доповідь / Лібанова Е. М., Гладун О. М., Лісогор Л. С. та ін.; Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи, Програма розвитку ООН, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Київ. 2013. 48 с.
7. Рингач Н.О. Охорона здоров'я : необхідність змін і напрями реалізації принципів соціальної ринкової економіки. В: Соціальна ринкова економіка : орієнтири для євроінтеграційних трансформацій України / за ред. Є. Ніколаєва; Фонд Конрада Аденауера (KAS Policy Paper 25). Київ, 2015. С. 34—40.
8. Рингач Н.О., Керецман А.О. Обізнаність щодо здорового способу життя та дотримання його принципів. Полтавські дні громадського здоров'я : Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Полтава, 25 травня 2018 р.). Полтава, 2018. С.15—19.
9. Українське суспільство : моніторинг соціальних змін: зб. наук. пр. / Голов. ред. В.М. Ворона, М.О. Шульга / Інститут соціології НАН України. Київ. 2016, Вип. 3 (17). 546 с.
10. Цілі сталого розвитку 2019. Моніторинговий звіт / Державний комітет статистики України. Київ. 2019. 92 с.
11. Оцінка ефективності програм соціальної підтримки за даними спеціального опитування населення / Черенько Л.М., Полякова С.В., Шишкін В.С., Заяць В.С., Когатко Ю.Л., Васильєв О.А. Реут А.Г., Клименко Ю.А.; Нац. акад. наук. Укр., Ін-т демогр. та соц. дослідж. ім. М.В. Птухи. Електронне видання. Київ, 2020.
12. Людський розвиток в Україні: інституційне підґрунтя соціальної відповідальності : кол. моногр. / за ред. Е.М. Лібанової; відпов. за випуск О.В. Макарова, О.М. Хмелевська; Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України. Київ, 2017. 368 с.
13. Дегтяр А., Перебейнос О. Напрямки державної демографічної політики у сфері поліпшення стану здоров'я та підвищення тривалості життя населення України / А. Дегтяр, О.Перебейнос. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2012-3/doc/2/03.pdf>

4. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Міністерство соціальної політики України: офіційний сайт. URL : <https://www.msp.gov.ua/news/17509.html>.
2. Статистичні таблиці URL: http://database.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/statfile_c_files/az.html.

3. Населення України (1990-2021). Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Міграційний рух населення України (2002-2019) URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Природний рух населення України (2002-2021) URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Демографічний щорічник «Населення України» URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. Проект Національної стратегії побудови нової системи охорони здоров'я в Україні на період на період 2015-2025. URL : http://healthsag.org.ua/wp-content/uploads/2014/11/Proekt-Strategiyi-reformi_OZ.pdf.
8. Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 р. URL : <http://www.idss.org.ua/popforecast2010.xls>.
9. Світова статистика в реальному часі. URL : <http://www.worldometers.info/uk/>.
10. Населення Землі (в реальному часі). URL : <http://countrymeters.info/ru/World>.
11. Проблеми соціально-демографічного розвитку та соціальна політика в Україні. URL : <http://www.niss.gov.ua/book/strateg2>
12. Зовнішня трудова міграція населення (за результатами модульного вибіркового обстеження). Статистичний бюлетень /Державна служба статистики України. Київ, 2017. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2017/bl/12/bl_ztm_2017.zip.
13. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни. Указ Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text>
14. Після війни трудова міграція українців буде тільки посилюватися. URL: <https://hromadske.radio/podcasts/viyna-informatsiynyy-marafon/pislia-viyny-trudova-mihratsiia-ukraintsiv-bude-til-ky-pidsyliuvatysia-voskoboynyk>